

Fig. V.

træghedsskala fastlagt omkring den typiske konjunkturs repetitionsniveau, for lønnens vedkommende suppleret med en antagelse om, at den historiske standard øver en særlig indflydelse på træghedsskalaen.

Det er klart, at selve konjunkturteorien og den empiriske konjunkturteori måtte indgå som en integrerende del af en sådan langtidsteori til fastlæggelse af de forskellige kategoriers repetitionsniveau og dets befæstelse ved træghedsskalaer.

Flere af artiklerne i bogen kommer ind på sammenligninger mellem Keynes og Marx, der begge opererer med en langtidsteori med overopsparing og kronisk arbejdsløshed. Foranstående summariske skitse er rent *formel*, den giver en ligevægtsmekanisme, der muliggør en ligevægt med overopsparing og kronisk arbejdsløshed, idet den lader ligevægten bestemme af relative trægheder omkring visse repetitionsniveauer, altså for så vidt en dynamisk langtidsligevægt. Det nærmere *reale* indhold vil så afhænge af hvad man fylder på disse flasker. Kortelig kan man sige at følgende tre kategorier måtte drages med ind for at få »fyldt« relative trægheder og repetitionsniveauer »ud«: 1) *konjunktoren* kan opfattes som en mekanisme, der genkommende stabiliserer repetitionsniveauer og træghedsskalaer (samtidig med at den selv influeres af dem). Der bliver, hvis man forudsætter lang overopsparing, så kun tale om konjunkturteorier, der stemmer overens med og »giver

plads« for sådan overopsparingsligevægt. 2) *Institutionelle forhold* f. eks. ejendomsretsforholdene, organisationsgraden, monopoliseringsgraden o.s.v. er medbestemende for de relative trægheder. 3) *De seculære tendenser* øver ligeledes deres indflydelse — f. eks. befolkningstilvæksten, teknikken og her særlig kapitalens størrelse pr. arbejder, idet det er profittaten, profitten målt med kapitalen, der må antages at være den strategiske størrelse, hvis repetitionsniveau og træghedsskala indgår i ligevægten. I. Grünbaum¹.

1. Amtsforsvalter, Hjørring.

Bengt Metelius: Utlandstransaktionerna och den svenska ekonomin. Penningvärdeundersökningen, del I. S.O.U. 1955. 245 sider.

Det foreliggende arbejde, som forfatteren har erhvervet doktorgraden for, er det første led i »1951 års penningvärdeundersökning« om mulighederne for at bevare en stabil pengeverdi i et samfund med fuld beskæftigelse.

Det er karakteristisk, at 1930'ernes tilsvarende serie på teoretisk grundlag (Arbetslöshetsutredningen), der betød Stockholmskolens og periodeanalysens internationale gennembrud, tog sit udgangspunkt i arbejdsløsheden, medens det nu drejer sig om inflationens problemer.

Da videnskaben ikke lever i et tomrum, er det naturligt, at teoretikerne idag mere har deres opmærksomhed henledt på inflationen end på arbejdsløsheden. Dog kan man ofte af dagens økonomiske litteratur få det indtryk, at mange nationaløkonomer mener, at alt fra 1930'erne inklusive Keynes »depressionsteori« nu kun er et overstået stadium. Den foreliggende bog er heller ikke fri for antydninger i den retning. Anmelderen nærer imidlertid den måske gammeldags opfattelse, at fremtiden vil få brug for lærdom af begge slags, også til praktisk brug.

Forfatteren anvender periodeanalysen efter Stockholmskolens traditioner, men når ikke op på højde med læremestrene. Dette skyldes ikke periodeanalysen som metode, men de specielle modeller for-

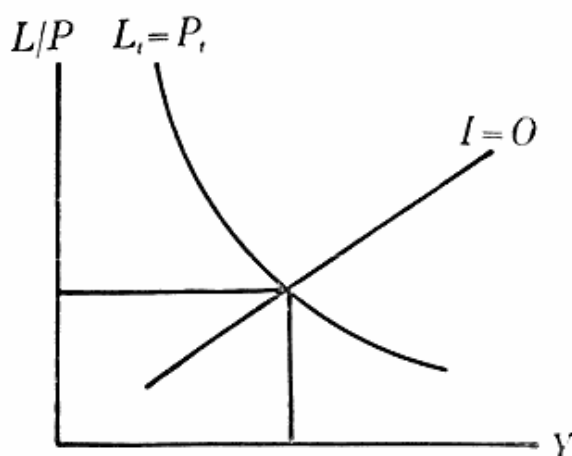

Fig. V.

træghedsskala fastlagt omkring den typiske konjunkturs repetitionsniveau, for lønnens vedkommende suppleret med en antagelse om, at den historiske standard øver en særlig indflydelse på træghedsskalaen.

Det er klart, at selve konjunkturteorien og den empiriske konjunkturteori måtte indgå som en integrerende del af en sådan langtidsteori til fastlæggelse af de forskellige kategoriers repetitionsniveau og dets befæstelse ved træghedsskalaer.

Flere af artiklerne i bogen kommer ind på sammenligninger mellem Keynes og Marx, der begge opererer med en langtidsteori med overopsparing og kronisk arbejdsløshed. Foranstående summariske skitse er rent *formel*, den giver en ligevægtsmekanisme, der muliggør en ligevægt med overopsparing og kronisk arbejdsløshed, idet den lader ligevægten bestemme af relative trægheder omkring visse repetitionsniveauer, altså for så vidt en dynamisk langtidsligevægt. Det nærmere *reale* indhold vil så afhænge af hvad man fylder på disse flasker. Kortelig kan man sige at følgende tre kategorier måtte drages med ind for at få »fyldt« relative trægheder og repetitionsniveauer »ud«: 1) *konjunktoren* kan opfattes som en mekanisme, der genkommende stabiliserer repetitionsniveauer og træghedsskalaer (samtidig med at den selv influeres af dem). Der bliver, hvis man forudsætter lang overopsparing, så kun tale om konjunkturteorier, der stemmer overens med og »giver

plads« for sådan overopsparingsligevægt. 2) *Institutionelle forhold* f. eks. ejendomsretsforholdene, organisationsgraden, monopoliseringsgraden o.s.v. er medbestemmende for de relative trægheder. 3) *De seculære tendenser* øver ligeledes deres indflydelse — f. eks. befolkningstilvæksten, teknikken og her særlig kapitalens størrelse pr. arbejder, idet det er profittaten, profitten målt med kapitalen, der må antages at være den strategiske størrelse, hvis repetitionsniveau og træghedsskala indgår i ligevægten. I. Grünbaum¹.

1. Amtsforsvarer, Hjørring.

Bengt Metelius: Utlandstransaktionerna och den svenska ekonomin. Penningvärdeundersökningen, del I. S.O.U. 1955. 245 sider.

Det foreliggende arbejde, som forfatteren har erhvervet doktorgraden for, er det første led i »1951 års penningvärdeundersökning« om mulighederne for at bevare en stabil pengeverdi i et samfund med fuld beskæftigelse.

Det er karakteristisk, at 1930'ernes tilsvarende serie på teoretisk grundlag (Arbetslöshetsutredningen), der betød Stockholmskolens og periodeanalysens internationale gennembrud, tog sit udgangspunkt i arbejdsløsheden, medens det nu drejer sig om inflationens problemer.

Da videnskaben ikke lever i et tomrum, er det naturligt, at teoretikerne idag mere har deres opmærksomhed henledt på inflationen end på arbejdsløsheden. Dog kan man ofte af dagens økonomiske litteratur få det indtryk, at mange nationaløkonomer mener, at alt fra 1930'erne inklusive Keynes »depressionsteori« nu kun er et overstået stadium. Den foreliggende bog er heller ikke fri for antydninger i den retning. Anmelderen nærer imidlertid den måske gammeldags opfattelse, at fremtiden vil få brug for lærdom af begge slags, også til praktisk brug.

Forfatteren anvender periodeanalysen efter Stockholmskolens traditioner, men når ikke op på højde med læremestrene. Dette skyldes ikke periodeanalysen som metode, men de specielle modeller for-

fatteren har udarbejdet sig. Efter anmelderens mening lider de af den fejl, at den gensidige pris-mængde interaktion helt er holdt ude af modellerne, samtidig med, at de opererer med meget grove og altomfattende total kategorier.

Forfatteren giver i bogens første del en historisk-statistisk gennemgang af den svenske udenrigshandel og grundlaget for betalingsbalancens opgørelse.

Anden del (kapitlerne 4—7) er bogens tyngdepunkt, der behandler det teoretiske grundlag for konjunkturspredningsproblemet. I kapitel 4 kommer forfatteren mere løseligt ind på, hvorledes udefra kommende ændringer i eksport- og importpriser spredt sig dels horisontalt og dels vertikalt. I kapitel 5, der meget udpræget bevæger sig i total kategorier, diskuteres model og metode. Modellerne bygger på det svenske nationalregnskabs tal og opererer kun med tre hovedsektorer: staten, alle husholdninger under eet og alle virksomheder under eet. Man kommer næppe uden om, at det har skadet den foreliggende analyse, at virksomhederne ikke er spaltet op på visse hovedgrupper, således at i hvert fald eksportproduktionen, der jo fungerer som »transformatorstation« mellem en meget væsentlig del af impulserne udefra og spredningen indadtil, optrådte i modellerne som en sektor for sig. Som det nu er, udelukker modellerne at få fat på nogle af de vigtigste kausalforhold i spredningsforløbet.

I kapitel 6 behandles de indre virkninger af prisændringer i udenrigshandelen under forudsætning af fastlåste mængder samt fastlåst produktion og beskæftigelse. Og dernæst i kapitel 7 med anvendelse af en ny model de indre virkninger af mængdeforandringer i eksport og import forårsaget f. eks. af international inflation eller depression, idet modellen låser de indre priser og lønninger fast. I en dynamisk analyse må sammenspillet mellem prisforandringer på varer og faktorer og mængdeforandringer imidlertid forekomme centralt, og periodeanalysen synes på forhånd også at egne sig godt til en indbygning heraf. Men ikke forfatteren ved

sin specielle modelbygning har afskåret sig fra nogle af de mere interessante tilfælde?

Et enkelt eksempel: i kapitel 6 behandles de indre virkninger af en generel importprisstigning. Modellen forudsætter fuldt elastisk pengeudbud, og dens dynamik fremkommer ved, at de højere importpriser som omkostninger forhøjer varepriserne, hvilket medfører kompenserende lønstigninger, der igen forhøjer varepriserne o.s.v. Da produktionens og beskæftigelsesniveau og fordeling som nævnt er låst fast, forekommer det klart og vel egentlig noget af en trivialitet, at resultatet under disse forudsætninger må blive en given stigning i det indenlandske prisniveau. De interessante tilfælde: 1) galopperende inflation og 2) depressivt forløb er udelukket på grund af modellens struktur: det første tilfælde, fordi modellen ikke regner med muligheden af »autonome« prisforhøjelser fra driftsherrens side (altså en »kamp« mellem arbejdere og driftsherrer om fordelingen af det nedskårne nationalprodukt), og det andet tilfælde (depressivt forløb), fordi produktionen er låst fast. Men det er i det mindste tænkeligt, at en importprisstigning uden — eller uden tilsvarende — eksportprisstigning kan starte et depressivt forløb indenlands.

Dette kan tænkes fremkomme på to måder: 1) Omkostningssynspunktet: de højere importpriser og de afledte lønstigninger gør indhug i profitten på en sådan måde, at det påvirker investering og produktion ugunstigt, eventuelt forstærket, hvis stigende valutaunderskud medfører rentestigning, kreditrationering o.l. 2) Efterspørgselssynspunktet: dels kan en mindre fortjenstmargen, herhjemme f. eks. for landbruget, der ser sine salgspriser stagnere overfor stigende udenlandske råstofpriser, føre til at landbrugerne køber færre danske varer, dels kan — alt efter elasticiteten i efterspørgslen efter importvarer — højere importpriser beslaglægge eller frigøre købekraft og altså virke depressivt eller ekspansivt på hjemmemarkedsproduktionens afsætning.

Når Danmark nu og da i de senere år har udvist sin egen konjunktur i forhold til udlandet, hænger det vel netop sammen med ændringer i det ydre bytteforhold. Omvendt er det velkendt, at Danmarks konjunkturuomslog i krisen ofte forsinkes et år eller mere som følge af, at vore eksportpriser holder sig bedre i nedgangen end importpriserne.

Det forekommer, at det havde været bedre at arbejde med en mere fuldstændig model og så til gengæld i højere grad bruge samme model til at køre de forskellige eksperimenter igennem med.

Spørgsmålet om kapitaltransaktioner med udlandet er ikke behandlet i bogen. Man savner dette på grund af den sammenhæng, der dog vel må være mellem dem og varetransaktionerne og den indre aktivitet.

I bogens tredje del om den økonomiske politik gør forfatteren sig nærmest til talsmand for »afskærmning« af den indre økonomi mod udenlandsk inflation ved at sænke de udenlandske valutakurser, støttet dels af afgifter på særlig prisstegne eksportvarer til anvendelse til subventioner af særlig prisstegne importvarer for at holde pristallet nede, og dels af en restriktiv indre økonomisk politik. Mod international depression det samme med omvendt fortegn.

For at tage stilling til en sådan politik, hvor bevægelige valutakurser indgår som hovedbestanddel, måtte man dog vist gennemarbejde andre eksperimenter end alene sådanne, der — som i bogen — karakteriseres af parallellitet mellem importpriser og eksportpriser. Afgørende forekommer det nemlig så på forhånd at blive, hvilke varer der fører i opgang og nedgang.

For Sverige, hvor en højkonjunktur vel lægger eksportpriserne i spidsen er en sådan bevægelig valutakurspolitik antagelig mindre betænkelig end i Danmark, hvor det er importpriserne, der fører. Sænkning af de udenlandske valutakurser vil formentlig under en sådan udvikling kunne virke direkte depressivt?

Tanken om afgifter og subventioner til stabilisering af pristallet og som hviler i

sig selv (ikke belaster statsbudgettet), ville for Danmarks vedkommende svare til, om man holdt pristallet nede ved f.eks. at belaste rederne med en afgift på fragtindtægterne og brugte provenuet til at holde prisen på kaffe eller andre importvarer, der vejer i pristallet, nede.

Kapitaltransaktionerne er som nævnt ikke behandlet. Også ved spørgsmålet om bevægelige valutakurser føles dette som en mangel. Hensynet til kapitalbevægelser, rentebetalinger, afdrag m.m. måtte spille en ikke ringe rolle her.

Sluttelig bringer bogen tre exkurser: om pris- og mængdeforandringer i den svenske udenrigshandel, om virkningerne af en valutakursforandring samt som sidste exkurs tabeller over de vigtigste tal i det svenske nationalregnskab. *I. Grünbaum*¹.

1. Amtsforvalter, Hjørring.

Richard Stone: Quantity and Price Indexes in National Accounts. Udgivet af OEEC, 1956.

Professor Richard Stone, Cambridge, har for OEEC i sin egenskab af konsulent for organisationen udarbejdet en redegørelse om »Quantity and Price indexes in National Accounts«. Et første udkast til redegørelsen blev forelagt eksperter fra medlemslandene og visse internationale organisationer på et møde i Paris i 1952 og en revideret udgave på et nyt møde i Paris i 1955.

Redegørelsen henvender sig ikke alene til nationalindkomstekspertter; i virkeligheden sigter den videre, idet den behandler flere fundamentale spørgsmål inden for teorien om pris- og kvantumindeks, som ikke direkte knytter sig til deflatering af nationalregnskabs tal.

I kapitel II, hvor spørgsmålet om økonomisk teori contra beregning af indekstal behandles, konkluderer Stone — synes det mig — særdeles klogt, at på det nuværende stade er det eneste, man kan gøre, at måle den gennemsnitlige pris- og mængdeændring for en samling varer og præcisere, at det er det, man gør, uden at lægge noget »dybere« i det. I praksis drejer det sig altså alene om at danne pris- og kvantumindeks, der belyser pris- og mængdeændringer. Indekstal bliver derfor som andre gennemsnit et